

דפי עיון

"ליהודים היתה אורה" אמר רבי יהודה:
אורה - זו תורה.

וכך הוא אומר:

"כי נר מצוה ותורה אור" [מגילה ט"ז]

לזכרה של: אורה מושקוביץ ע"ה
משואות-יצחק

במפרשים

יו"ל ע"י מ. מושקוביץ * משואות-יצחק 79858 ד.נ. שדה-גת * טל': 08-8616173 * פקס: 08-8616174

שנת תשע"ב

פרשת בהר

א. ספורנו עם פירוש הרב י. קופרמן.

פרק כה' פסוקים י, יא':

(י) יובל היא²⁹ תהיה לכם. שתהיו גם אתם בני חורין משעבוד האמות³⁰, על היפך מה שאמר "אתם לא שמעם אלי לקרא דרור איש לאחיו, הנני קרא לכם דרור³¹ נאם ה' אל התרב אל התרב ואל הרעב" (ירמיהו לה, יז).

(יא) יובל היא³² שנת החמשים שנה תהיה לכם. כמו שיצאה הקרקע לחרות מיד הקונים³³ (פסוק י), כן תהיה בלתי משועבדת ביד הבעלים השבים אליה³⁴, שלא ישתמשו בה כדרך בעלים באותה השנה.

29. רבינו מבאר על דרך הפשט את הקושי שעמד לפני חז"ל בספרא (הובא ברש"י) ששלוש פעמים נאמר "יובל היא" בפסוקים י, יא, יב. 30. "לכם" - לטובתכם, ולא המוטל עליכם. והמשך הפסוק יתפרש לרבינו כתנאי, שאם האדמות יחזרו לבעליהן, והאנשים למשפחותיהם, או יהיה לכם יובל מהאומות, כשם שהפסוק בירמיהו תולה את דרור העבדים בדרור לחרב. 31. רש"י: שאינו אדון לכם... רד"ק: ולא יהיה לכם אדון... (ועיין הערה 28).

יא

31א. כשם שהעבדים יוצאים חפשיים לחלוטין מיד אדוניהם, כן היה עולה על דעתנו שהקרקע החוזרת לבעליה תהיה חפשית אצלו לחלוטין לעשות בה כטוב בעיניו. 31 ב. משמע אפוא, שיש לקרקע דין חירות.

pidke

1. האם הקושי fe הזכרת יובל eife כצמיח הוא קושי לפני או רציוני לדעת פרננו?
2. איך הוא מסביר את המלה: "לכם"?
3. מה פירושו eife המלה: "דרור" כאן ופירמיהו?
4. מה בדיוק הדין קשר לקרקעות יובל ומה זכויות הפצלים?
5. מה פירושו: "יש לקרקע דין חירות"?

* * *

ב. תוספת ברכה.

פרק כה' פסוק יד':

אל תונו איש את עמיתו (כ"ה י"ד)
לא כתיב כאן איש את אחיו, כמו בהמשך כל הפרשה, וזה הוא מפני ששם "עמית" משותף עם שם "רע" וכמו שצירפם הכתוב יחד, בזכריה (י"ג ז') על רעי ועל גבר עמיתי, ושם "רע" מצינו כולל גם כל איש מכל אומה ולשון, כמו שמתבאר מפסוק וישאלו איש מאת רעהו ואשה מאת רעותה (פ' בא, י"א ב'). וזה מוסב על המצרים.

ומה שמצינו בגמרא דרשת רעהו ולא עכור³⁵ (ב"ק ל"ז ב'), עמיתו — עם שאתך בתורה ובמצות (ב"מ נ"ט א') — אלה באו להוציא את העמים הקדמונים שלא שמרו שבע מצות של בני נח, וחייהם היו כחיי חייתי יער כי היו נוהגין בהיפך מתכונת השבע מצות, שענינם ידוע, דינין, (משפטים) קללת השם, עבודת אלילים, גלוי עריות, שפיכות דמים ואכר מן החי וגו', וכל אלה המצות בנויות על יסוד קיום העולם וישוב המדינות ובטחון החיים וקניני האדם ורגש המלה על כל היצורים.

ומכיון שהם, העמים הקדמונים הפראים, עשו ההיפך ממצות אלה, שלא היה להם כל דין ומשפט, והיו מקללי השם, עובדי פסל ואלילים, מגלי צרות, שופכי דמים, גוזלים וחומסים ואוכלי אבר מן החי — הלא בודאי ראוי לנהוג עמם כמו עם פריצי חיות טורפות, מחריבי עולם ופורעי פרעות בסדרי העולם וישובו.

וכך נוהגים היום במלכיות מתוקנות עם פראים פורעים כאלה, ושוללים מהם כל זכויות אנושיות ומרחיקים אותם בבדידות ממושב בני אדם, כגודע, וכל מה שכתבנו כאן מרומז — או יותר נכון, מפורש ומבואר באר היטב — במלים קצרים וברורים בתלמוד:

והוא במס' ב"ק (לי"ח א') בהמשך להמשנה דשם שאמרו בסמיכות להפסוק דמשפטים (כ"א ל"ה) וכי יגוף שור איש את שור רעהו, ופסקו במשנה, שור של ישראל שנגח לשור של עכ"ם פטור, ושור של עכ"ם שנגח לשור של ישראל חייב (וזה בסמיכות על שם "רעהו").

ועל זה הקשו בגמרא שם, ממה נפשך, אי רעהו דוקא (כעין גזירת הכתוב), דעכ"ם כי נגח שור של ישראל נמי ליפטור, ואי רעהו לאו דוקא (אלא רק מסגנון הלשון), אפילו דישאל כי נגח לשור של עכ"ם נמי לחייב, ומשני, אמר קרא (חבקוק, ג' ו') עמד וימחד ארץ ראה ויתר גוים, ראה הקב"ה, שהשבע מצות שקבלו עליהם בני נח לא קיימו אותן עמד והתיר ממנום לישראל, ע"כ.

והם הם דברינו, כי אלה שאין מקיימין שבע מצות, ובוזה הם מהרסי עולם וכל אשר בו, הם רק חייטי יער בדמות אנשים, ואין להתחשב עמהם ועם כל אשר להם.

והא למדת, שהתלמוד בעצמו מוציא מכלל זה של הבדלת העכ"ם מתואר חבר ורע את האומות השומרים ומכבדים את השבע מצות, והם רוב האומות שבזמננו וכל דיניהם כדיני ישראל, והם בכלל עמית ורע, וגם אין הרהור ספק קל בזה.

ולא עוד, אלא שהיושר ומשפט צדק זה של התלמוד ראוי לנוסס על נס, ורשאים אנחנו להתפאר, כי עוד בשנות אלפים לפנינו, בעת אשר החשך המדעי כסה ארץ וערפל האנושי לאומים, כבר שררו בנו חוקי צדק ודרכי יושר לחוק יסודי חברת האדם וקיום העולם, ועיין עוד בפירושי המשניות לחזמב"ם למשנה דב"ק הנ"ל, שכתב בהסבר הדין שבמשנה שור של ישראל שנגח שור של עכ"ם פטור כתב, ואל תתמה על זה כמו שלא יקשה בעיניך שחיטת הבהמות אעפ"י שלא חטאו, יען כי מי שאין בו שלמות המדות האנושיות אינו בכלל האדם וכל תכלית מציאות לצורך האדם, עכ"ל.

nikke

1. כרשננו נותן כאן הסבר על מושגים לכאורה ידועים: רע, צמית, עכו"ם, - התוכף להסקירו?
2. איך ולמה הוא מחלק את האומות לקדמונים הפראים ולצומת היום הנאורים?
3. איך הוא מסביר את ההקדף בין ישראל לעכו"ם קדמי של חכ"ם?
4. למסוף הוא מביא את צמדת הרמב"ם פנדון, התוכף להסקירו ולנמקו?

* * *

1. מלאכת מחשבת, ג' ג', נתנה הארץ פריה ואכלתם לשבע וישבתם לבטח עליה:

אם הארץ הינה טהרה תולה מעצמה-צלי השתדלות האדם-כאשר נעשו עין פרי שפירו ועלו שנים מצלי שיעמול האדם לזרוע להוליא חמנה מה שאינה נהונה. כבר ידענו שיהיו פירותיה מתוקים וטובים לבריאות, יותר ממה שהם לעת עתה בהם שמרים הרבה יסבנו תולאים כידוע, וזה סיבה שזולדו באלטומכא אחרי אכילתם מותרות ואידים צלתי מנושלים, אינם מניחים לו לישן ובפרט כאשר ירבה באכילה מהם. לכן ספר הכתוב שכשיעשו ישראל רלונו של מקום ילו ה' את הברכה שהתן הארץ פריה הנהוג לא העדר ולא תיזרע באופן שאפילו יאכלו מהם לשונע יסבו לבטח ולא יכהילוס אידים ושפטים:

ובכל ארץ אחוזתכם נאולה תתנו לארץ: ג' ג' 3

הנה האיש העובד אל כילי ורע מעללים (N) כאשר ילא מעבודתו אל עבודת איש נדיב ויפה עינים עבודתו זאת היא נאולה לו כאלו ילא חפשי מעבודת למירות. כך הארץ אשר מעולם תחת עבד כי ימלך הגוים אשר לעולם בה יעבוד כאשר הלא מתחת ידם ליד ישראל המקיימים שמיטה ויובל, נאולה תקרא לארץ וכל ארץ אחוזתכם שיאחו בה ישראל, המה יטו נאולה אל הארץ היא תחס היותה ביד עבדים:

בהר

1. פרשנו נותן סירוש מיוחד לנאמר בסטוק יו', מה מאפשר לו לצעות כן?
2. מה צעתה הארץ לפני השתדלות האדם ומה המצב כעת ואינה תוצאות יש לכך?
3. מצב זה הוא "לצת צתה", מתי הוא ישתנה?
4. מה יקרה כאשר הכל יהיה בטוב?
5. איך פרשנו מפרש באופן שונה מן המקובל את סטוק כד'?
6. מהו המשל של צמד היוצא מדון קמין וצובר אל ארון נדיה?
7. מהי אם כן האנאלה הנאמרת כאן?

* * *

ד. אור החיים.

פרק כה' פסוק לט':

ואמר עד שנת היכל הוא גבול הגאולה
 כידוע ועבד עמו, ומודיע ה' כי סוף
 סוף יצא מעמו דכתיב ונצא מעמך, הוא והגוי
 פרוש הניצוצים המתבררים באמצעות היוחס
 עמו והוא סוד הגלות, שאם לא כן למה לא
 יישרם ה' בשבט מוסר שם בארצם ובגלותם
 אלא אחד מהטעמים הוא כדי שיבררו
 הניצוצות של הקדשה מפני הארצות כי כל
 מקום ומקום שימצאון שם ישראל באמצעות
 היסורין והתורה והמצוות הניצוצות מתבררים
 מעצמם, והוא סוד אומר (תקלה ח) עת אשר
 שלט האדם באדם לרע לו, ואם תאמר אם כן
 אם לא היו ישראל חוטאים וגולים מי היה
 מקבר המתבררים עמה בתפלת ישראל, דע כי
 אם לא היו ישראל חוטאים היה להם כח
 לברר ניצוצות הקדשות במקום שהם מפל
 המקומות אשר באו שם, מה שאין כן אחר
 חטאם דהלא פתחם ולואי שתשיג ידם במקום
 עצמו אשר שם הניצוצות, ואמר ושב אל
 משפחתו כי בבוא הגואל ישע ה' בתוכנו אור
 ותפרך אשר שם הוא משפחת עם בני ישראל,
 גם יקומו שוכני עפר וישבו כל אחד אל אחות
 אבותיו והא אור עולם בית המקדש פוננו ידור
 ותפרך, לא מרדה בן בפרך ונראת מאלהיך,
 ומצד דבר זה יתחייב מיתה ס"מ לעתיד לבוא
 כמאמרם ואל (טפה ג"כ) שחרו הוא מתרה ועבר
 על ה' וכן מצינו קצות ה' אלהי ישראל, בסוף

(ט) וכי ימוך אחיך וגו' פרשה זו תרמוז למה
 שאמר ואל בספר הזהר (תקונים י) כי
 ה' צוה לשר אדם שהוא ס"מ שלא יתנהג
 באכזריות עם ישראל, והוא אומר כי ימוך
 אחיך על דרך אומר (פלאי א) הלא אח עשו
 ליצקב, עסק פרושו נמיכותו וענייתו הוא לצד
 היותו עמו שנתלנה לדרסד הרעים, ונקמר לך
 על דרך (ישעיה ג"כ ג) תנס נמקרתם ודרשו
 בספר הזהר (ח"ב קכ"ח) כי בחינת ס"מ תקרא
 תנס, שגלות התל הזה הוא לאדם זכור ה' לבני
 אדם, ויצו ה' לא תעבד בו עבודת עבד על דרך
 אומר (רמיה ב' י"ד) העבד ישראל וגו', אלא
 כשכיר בתושב יתה וגו', לצד שיש בישראל ב'
 בחינות, המון העם יושבי בשבת תחכמני (ש"כ
 כ"ג), ותמצא שהגם שישאל מעלון מסיים
 וארגוניות אין לומר ה' התורה בכלל דכתיב
 (דברים ל"ג ג) והם תפו לרגלך ואמר ואל (כ"ב
 ח') זכו, ויחייב (עזרא ד') מנהג כלו והלך לא
 שליט וגו', כנגד המון עם אמר כשכיר שהם
 מכורים בעד עונותיהם, וכנגד הצדיקים אמר
 בתושב שאינם אלא יושבים בין האמות בגלות
 אכל אין עליהם טשא מלך:

1. מה מביא את פרשנו להוציא פסוק זה מכסולו ולהכניס בו רציון מן הזוהר על יחסי
 ישראל והאמות כאלות?
2. איך הוא מכניס זאת לפסוקים?
3. בצבט מה הוא מקפ מן האמות?
4. איך הוא מחלק את עם ישראל לפני האמצדות ומה ההבדל ביניהם?
5. היסורים, התורה והמצוות, מה ההבדל בין שלושתם ומה הם מקדמים את האנאלה?
6. מה זה צנין "הניצוצות" ומה תפקידו ככל זה?
7. מה היה קורה אם ישראל לא היו חוטאים?
8. מה יקרה כאשר יהא האנאל?

* * *